

Vi föreslår att alla barn med skolrelaterade inlärningssvårigheter ska genomgå en utredande synundersökning, skriver artikelförfattarna.

FOTO: JANERIK HENRIKSSON/TT

”Inför en obligatorisk synundersökning för samtliga elever i årskurs 2. Många människor lider av läs- och skrivsvårigheter i onödan.”

■ **Genom att synens betydelse försummas är risken stor att barn inte får rätt hjälp, skriver optikern Fredrik Hägnfelt och forskarna Hans Richter och Rune Brautaset.**

Efter den kontroll alla barn i Sverige genomgår vid fyra års ålder finns det ingen mer obligatorisk synkontroll förutom den som sker i samband med utfärdande av körkort. Många skolor och kommuner testar visserligen synen på elever som verkar se dåligt, men det som testas är oftast synskärpan på långt håll. Det är ett alltför trubbigt mått.

Andra viktiga aspekter när det gäller en fungerande syn glöms ofta bort vid synundersökningar. Det leder till att såväl barn som unga vuxna och vuxna inte får den vård och hjälp som finns att tillgå.

Ett exempel är vikten av fungerande fusionsögonrörelser, att ögonens rörelser är koordinerade så att båda ögonens bilder sammansmälts till en bild. En annan funktion av stor be-

tydelse är att ackommodationen är tillräckligt bra, att man orkar fokusera och behålla god skärpa. Fungerar inte dessa två saker på ett tillfredsställande sätt uppstår binokulära problem, så kallade samsynsproblem. Svenska studier saknas, men baserat på studier från andra länder lider, lågt räknat, 5-10 procent av Sveriges befolkning av sådana problem.

Den som inte behandlas för sina samsynsproblem läser till exempel omedvetet om samma rad, upplever att texten rör på sig, blir snabbt trött av att läsa, läser långsamt, har svårt att förstå vad en text handlar om, får huvudvärk och ser suddigt och dubbelt.

Samsynsproblem kan behandlas genom olika synträningsmetoder och korrigerande glasögon.

Genom att synens betydelse försummas är risken stor att barn inte får rätt hjälp. Samsynsproblem som orsak till inlärningssvårigheter kan förväxlas med andra orsaker. Symptomen är delvis desamma som för dyslexi och adhd. Internationella studier

har visat att samsynsproblem oftare förekommer bland skolbarn med adhd än bland andra barn. Det är också rimligt att anta att adhd blir mer svårhanterligt för den som också lider av samsynsproblem. Behandlas samsynsproblemen, minimeras en faktor som försvårar för de barn som lider av adhd eller dyslexi.

Att många människor ofta använder små skärmar med liten textstorlek riskerar att leda till att deras ögon överbelastas. Dessutom framtvings de små digitala skärmarna att man omedvetet anpassar sin kropp på ett sätt som är påfrestande i längden. Det är extra allvarligt när det gäller studenter. De omfattas inte av Arbetsbaserad utredningens föreskrifter om arbete vid bildskärm som ger många vuxna rätt till gratis synundersökning.

I Sverige görs obligatoriska synscreeningar, enkla synundersökningar, av barn förutom vid fyraårskontrollen också när de är nyfödda. Syftet är att så tidigt som möjligt upptäcka och behandla avvikelser i bar-

nens synutveckling och på den punkten har Sverige lyckats bra. Andelen barn som får allvarliga bestående synrubbingar på grund av odiagnostiserade ögonproblem är låg. Andelen barn med ”vanliga” synfel, översynthet, närsynthet och astigmatism, ligger relativt stabilt och den dramatiska ökningen av närsynthet som skett i andra delar av världen verkar inte förekomma i Sverige ännu.

Men sedan 1960-talet då fyraårskontrollen infördes har samhället förändrats. Idag tillbringar många människor en stor del av sin tid framför skärmar, ofta på nära håll. Det gör att ögonen belastas på ett helt annat sätt än förr.

Sverige behöver en nationell satsning för att utsluta synproblem som orsak till inlärningssvårigheter. Det ska inte vara möjligt för en skolelev att som idag genomgå en dyslexiutredning, utan en grundligare synundersökning än den som görs hos skolsköterskan.

Dyslexiutredningar genomförs av logoped, oftast på remiss från skolskö-

terska eller skolpsykolog. Underlaget som logopeden får när det gäller en elevs syn är oftast den ”ytliga” kontroll som genomförs av skolsköterskan. En logoped kan idag inte kräva mer när det gäller elevens syn, men är ändå skyldig att genomföra en utredning.

Vi är övertygade om att logopeder skulle vara behövda av en betydligt mer detaljerad information om elevernas syn än den de får idag. Allt för att kunna sätta in specifika behandlingsmetoder för de barn som uppvisar synproblem.

Vi föreslår:

1 Att alla barn med skolrelaterade inlärningssvårigheter ska genomgå en utredande synundersökning. Bertil Sterners forskning vid Sahlgrenska sjukhuset har visat att samsynsproblem som inte tidigare upptäckts är en orsak till inlärningsproblem i skolan.

2 En nationell obligatorisk synundersökning för samtliga elever i årskurs 2. På så sätt kan andelen barn och unga vuxna med läs- och skrivsvårigheter minimeras.

3 Att forskare i Sverige får möjlighet att genomföra nya studier av effekten av de föreslagna åtgärderna.

Sverige behöver ha ett nytt tillvägagångssätt när det gäller att identifiera synproblem. Konsekvenserna av att fortsätta som idag är att skolelever inte får tillgång till behandlingar som kan hjälpa dem, till exempel synträning. Det gör i sin tur att många människor lider av läs- och skrivsvårigheter i onödan.

Fredrik Hägnfelt
Hans Richter
Rune Brautaset

SKRIBENTERNA

■ **Fredrik Hägnfelt** är legitimerad optiker.
■ **Hans Richter** är professor i psykologi med inriktning mot belastningsskador.
■ **Rune Brautaset** är docent i optometri och ordförande i Optikerförbundet.